

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

REDACTIE-ADRES: J. Th. Balk, Keizerberg 54, Amsterdam-Z.

Opricht 1 januari 1881

Omstreden prof. Tenhaeff was een uur lang op het televisiescherm

EEN TELEVISIE-UITZENDING van de NOS over het werk van de bejaarde para-psycholoog prof. dr. W. H. C. Tenhaeff was in tal van opzichten weinig bevredigend. Zo kwam het conflict tussen de opvattingen van de heer Tenhaeff en de nieuwe richting in het para-psychologisch onderzoek niet uit de verf en kreeg onze voorzitter, dokter A. P. N. de Groot geen gelegenheid zijn bezwaren tegen prof. Tenhaeff te motiveren. Hij had deze in een op de band opgenomen gesprek met de interviewer, de heer Max van Rooy, wel degelijk uiteengezet, zoals zich licht laat begrijpen. Bij het redigeren van de tekst is deze motivering echter geschrapt, zodat het publiek eigenlijk niets van wat dokter De Groot beweegt in zijn critische houding kon begrijpen.

„EEN VAN ZIJN leerlingen, de paragnost Croiset, vertelt alle goeds van hem. Dr. A. de Groot veroordeelt hem”, aldus kondigde het Algemeen Dagblad van 6 maart de uitzending aan. Op de vraag van Max van Rooy in de uitzending of hij prof. Tenhaeff kende antwoordde de heer De Groot: „Meer dan mij lief is. Ik beschouw hem als degeen, die het meest debet is aan de chaos die is ontstaan door de overtrekking van de wet op de onbevoegde genezers. Hij is jarenlang met Croiset de hert opgegaan om lezingen te houden voor Volksuniversiteiten, voor het Nut, Vereniging van Huisvrouwen, van Plattelandsvrouwen. De heer Tenhaeff heeft hen geïnspireerd met zijn proefkonijn Gerard Croiset. Hij heeft films vertoond om de geneeskundige capaciteiten die Croiset ten toon spreidde te verbreiden.”

Niet in de uitzending was de passage waarin dokter De Groot wees op het volslagen fiasco van prof. Tenhaeff met paragnost Gerard Croiset op een bijeenkomst van leden van de Kon. Ned. Maatschappij tot bevordering der geneeskunst.

Helderziendheid op commando

WIE WEL EENS van dit fiasco had gehoord kon een indirecte verdediging van prof. Tenhaeff in de loop van het gesprek vernemen: „Helderziendheid op commando... dat kan niet. Dan gaan ze zwenden. Telepathische experimenten op het toneel? Dat is zwendel”. Aldus Tenhaeff.

Uit de televisie-uitzending bleek dat Croiset, waarmee Tenhaeff gedurende zes jaar heeft geëxperimenteerd, het hier n i e t mee eens is.

De richtingsverschillen in het moderne para-psychologische onderzoek kwamen, zoals reeds opgemerkt, nauwelijks ter sprake al merkte prof. Tenhaeff wel op dat hij

stond voor een „anthropologische para-psychologie”. Dit kennelijk in tegenstelling tot de thans o.a. door zijn opvolger Johnson in Utrecht toegepaste methode waarin het statistisch onderzoek een belangrijke plaats inneemt. „Ik heb me nooit bepaald tot het verschijnsel, maar altijd mij gericht tot de mens die er bij betrokken is”, aldus de emeritus-hoogleraar, die zei vegetariër en vrijmetselaar te zijn en een religieus-humanistische wereldbeschouwing aan te hangen. Zelf is hij niet paragnostisch begaafd. Volgens hem moet men bij de proeven met Croiset onderscheid maken tussen paragnostische treffers en politionele missers, bijvoorbeeld wanneer het om het opsporen van verdwenen personen gaat. Daarbij heeft Croiset, die zelf in zijn jeugd bijna eens is verdrongen, bijzonder veel succes bij verdrinkingsgevallen, beweert Tenhaeff.

Relativerend zei de heer Tenhaeff dat paragnosten niet commercieel moeten doen. Uri Geller vond hij maar een dubieuze figuur. Diens optreden is helemaal gecommmercialiseerd. „Daar houd ik niet van”.

Het grootste deel van het interview speelde zich af tijdens het recente psychotronische congres te Monaco gehouden. Een Amerikaan gaf daar tegenover de interviewer hoog op van Tenhaeff, die op een desbetreffende vraag zei er niet zwaar aan te tillen, dat hij in het buitenland meer waardering ontmoet dan in Nederland. De kijker kon zien hoe er een ijsje voor de bedaagde parapsycholoog werd neergezet door een kelner maar helaas kwam Tenhaeff niet in het beeld snoepend van zijn ijsje. Wel legde hij uit dat de naam „psychotronisch” van Russische herkomst is. Het para-psychologisch onderzoek in de Sowjet-Unie richt zich op het vin-

Specialist in vaderrollen

EEN WEENSE WONDERGENEZER van Joegoslavische afkomst — hij draagt dan ook de moeilijk uit te spreken voor-naam Zdravko — had zich onder zijn in de Donaumetro-pool woonachtige landslieden een faam verworven als wondergenezer. Deze 47-jarige man had zich gespecialiseerd in hulp wanneer een huwelijk kinderloos bleef. Ongelukkige, kinderloze vaders vertrouwden Zdravko Putnik hun vrouwen toe in de hoop dat hij uitkomst zou bieden. De vruchtbaarheidstovenarij voltrok zich op de klassieke wijze, waaraan sedert Adam en Eva niets is veranderd, in het bed van Putnik. Nu de man is gearresteerd onderzoekt de Weense politie discreet in hoeveel gevallen Putnik zelf de vaderrol heeft overgenomen en daarvoor nog fors betaald is óók. Hij had trouwens een voorkeur voor jonge vrouwen als patiënten. Hij verschaftte hen tovermiddelen, die zij des daags op de borst, des nachts onder het hoofdkussen moesten bewaren: toverkogeltjes die bij onderzoek houtskool en kaarsenvet bleken te bevatten... Zelf droeg hij een kettinkje van houten schakels met eikels er op: een amulet waarvan een toverwerking uit zou gaan. Voor Putnik de cel inging werd dit „werktuig” in beslag genomen.

den van een marxistische hypothese voor deze verschijnselen.

Gebedsgenezing en magnetiseurs

Over de gebedsgenezing en de „z.g. magnetiseurs” zei Tenhaeff dat hun optreden aanvaardbaar is als de patiënt maar onder behandeling van de arts blijft. Hij meende dat gebedsgenezers en magnetiseurs niet alleen maar door suggestie resul-

VERVOLG OP BLZ. 14

Wetenschappelijk niet-verantwoorde gezondheidsbemoeyenis is KWAKZALVERIJ

aten behalen maar dat er ook een andere actor in het spel is. Een factor x waarover hij overigens de kijker-luisteraar in het ongewisse liet. Hij meende geweldig tegen de kwakzalverij gekant te zijn. Hij zag een kentering bij jonge artsen, die belangtelling tonen voor magnetiseurs en gebedsgenezers. Maar hij had wel bezwaar tegen de grote categorie charlatans die op dit terrein werkzaam is.

Dokter De Groot kwam nog eens in het veeld om mede te delen dat door de uitattingen van Tenhaeff de mensen zijn gaan geloven in paragnosten. Zij gaan dan ruiten de huisarts om naar zo iemand, tot het te laat is en de arts niets meer kan doen.

Prof. Tenhaeff zei tegen het populariseren van de parapsychologie te zijn. „Daar waarschuw ik tegen”. Hij vond ook dat met seances de psychische gezondheid in geding komt. Als mensen met parapsychologische zaken zonder enige kennis van zaken gaan experimenteren gebeuren er ongelukken. Hij noemde met name het z.g. „automatische schrift”.

Over dokter De Groot zei prof. Tenhaeff nog dat deze zich nooit op de hoogte van zijn werk had gesteld. „Freud”, aldus de bejaarde para-psycholoog, „is ook een omstreden figuur geweest. Ik heb in de loop der jaren ook waardering ervaren”. Aldus Tenhaeff aan het slot van de uitzending, die ongeveer een uur duurde en die geschiedde onder het rubriekshoofd „Markant”.

De gloeiend hete brij van het magnetisme

NADAT BEGIN MAART prof. Tenhaeff zijn inzichten over de para-psychologie via het medium televisie had kunnen spuien was er verderop in deze maand, juist bij het begin van de lente, een uitzending over het magnetiseren. Veel wijzer is de kijker er niet van geworden. Prof. Tenhaeff kwam weer aan het woord en hij deed ons denken aan een gesprek van journalisten met de destijds bekende schrijver Emil Ludwig, die op elke vraag antwoordde: „Lesen Sie doch meine Bücher”. Want ook Tenhaeff verwees naar de boeken, die hij geschreven had.

In de Haagse Courant lazen wij de volgende passage over deze uitzending die ons een voortreffelijke karakteristiek lijkt van deze onbeduidende en verwarrende zaak: „Jack van Belle schaarde zich met vier behoedzame fijnproevers van het bovenzinnelijke om de gloeiend hete brij van het magnetisme. Felle tegenstanders waren buiten het beeld gehouden en wat de anderen hadden te zeggen kwam neer op geven en nemen dat je er slaperig bij

werd. Te zien viel er niets in „Zienswijze” en veel wijzer werd je ook niet van het onzinnelijke”.

De heer F. J. A. van Someren, voorzitter van een organisatie van onbevoegden (Federatie van paranormale genezers) wist antwoord op de vraag hoe men onder de onbevoegden de bokken van de geiten kan onderscheiden. De echte genezer legt tweemaal acht proeven van bekwaamheid af. Na acht genezingen volgt telkens een onderzoek door twee helderzienden... En wanneer we nu weten hoeveel moeite het wetenschappelijke onderzoek heeft met bovenzinnelijke verschijnselen dan is wel meteen duidelijk welke waarde men aan zo'n onderzoekje van de Federatie van paranormale genezers moet schenken.

Ongezouten critiek op uitzending

ONGEZOUTEN CRITIEK OP de uitzending over prof. Tenhaeff in „Markant” van de NOS vonden wij van de hand van Herbert Leupen in Het Parool. Wij ontlenen daaraan het volgende:

Markant gaf een portret van prof. Tenhaeff, de vader van de parapsychologie. Tenhaeff kwam naar voren als een vitale, welgemutste prater. Daar niet van. Maar in een programma dat een uur duurt, verwacht je toch wel iets van het onderwerp te weten te komen. Dat viel tegen. Er werden veel aanloopjes gemaakt maar het geheel bleef nogal fragmentarisch. Neem de bezwaren van dokter De Groot, ex-inspecteur van de volksgezondheid. Noch de bezwaren, noch de reactie van Tenhaeff (die ze kortweg afdeed als laster) kwamen uit de verf. Interviewer Max van Rooy zei: „Veel kritiek op uw werk komt er op neer, dat parapsychologie geen wetenschappelijke modellen oplevert”. Aha, dacht ik, nu krijgen we de kern van de zaak. Maar die kregen we helemaal niet. Jammer. Voorts daverde het van de vaktermen die niet of onvoldoende werden toegelicht. Ik noem maar even: spiritisme, magnetiseur, een gebedsgenezing, telepathie, telekinese, suggestieve therapie, reïncarnatie, charlatannerie. Stopwoord van de professor: „Enzovoortsmeer”.

Het statenlid en zijn aardstralen

HET UTRECHTSE STATENLID drs. P. A. Delvaux wil, zoals wij op blz. 10 van ons maartnummer mededeelden een onderzoek naar de invloed van „aardstralen” op verkeersongelukken. Het Pa-

**LEDEN,
WERFT LEDEN!**

Kwakzalver loog er op los

IN HET NUMMER van juli 1975 komen in het Maandblad tegen de Kwakzalverij een artikeltje aantreffen over de kwakzalver C. J. Boshouwers onder de titel „Volop kwakzalveren op het Valeriusplein” (blz. 25). De gegevens hiervan waren ontleend aan een gesprek dat het Noordhollands Dagblad had met deze acupunctuurmasseur, die voorzitter is van de kring Alkmaar van een lekenvereniging voor homeopathie.

Deze Boshouwers betrok in zijn beschouwingen ook de farmaceutische fabriek VSM Voorhoeve Geneesmiddelen b.v. te Zaandam. „We hebben daarnaast het voordeel dat we met een ideologisch bedrijf samenwerken,” zei hij. Dit was VSM. Welnu deze mededeling van Boshouwers is onwaar evenals o.a. zijn mededeling „ze hebben daar pas een directiewisseling gehad”. Hoe het wèl zit schreef ons deze dagen drs. J. L. Fontijn, apotheker en directeur VSM geneesmiddelen. Er moet nog aan worden toegevoegd dat Boshouwers in een pand op het Valeriusplein te Amsterdam zijn acupunctuurmassage combineert met het voorschrijven van geneesmiddelen... hoewel hij geen enkele medische bevoegdheid bezit!

„Wij leveren”, aldus de heer Fontijn, „uitsluitend aan apothekers, erkende drogisten en de farmaceutische groothandel. Wij leveren niet aan de heer Boshouwers. Wij werken niet samen met de heer Boshouwers. Er is niet pas een directiewisseling bij ons opgetreden; de laatste dateert van 1959, zeventien jaar geleden dus!”

VSM organiseert ook geen cursussen, zoals Boshouwers zei, maar steunt cursussen voor artsen en medische studenten georganiseerd door de Vereniging van homeopathische Geneesheren in Nederland.

rool wijdde een artikel aan deze zaak. De in Zeist woonachtige heer Delvaux reageerde daarop met een ingezonden brief in Het Parool waarin hij zich keerde tegen het feit dat men het „middels schijnbaar letterlijke citaten” had doen voorkomen alsof hij met stelligheid de beweringen over straling dan wel aardstralen en over wichelroedelopers zou hebben gedaan. Heel voorzichtig laat hij er op volgen:

„Ik heb echter veeleer op uw navraag enige uitermate summiere en voorlopige informatie gegeven over de vraag hoe dit door sommigen gezien wordt. Ik heb ook niet verzwegen dat ik persoonlijk geneigd ben een en ander tot op zekere hoogte serieus te nemen, maar ik heb niet de door mij medegedeelde beweringen voor mijn rekening genomen, al was het alleen maar omdat ik, zoals ik ook uitdrukkelijk gezegd heb, op het onderhavige terrein een volslagen leek ben. Van dit voorbehoud vind ik in uw verslag tot mijn verwondering en ongenoegen maar weinig terug”, besluit de heer Delvaux.

Jonge arts gelooft in wat rijke verbeeldingskracht van onbevoegden hem voorschotellet

(Door een medewerker)

DE ARTS PAUL van Dijk heeft in een artikel voor de bladen van de Brabant Pers geconstateerd dat het door staatssecretaris Hendriks van Volksgezondheid aangekondigde wetsvoorstel meer ruimte zal bieden aan de betrouwbare genezers.

Deze jonge arts, die vorig jaar aan de Utrechtse rijksuniversiteit zijn artsenstudie voltooide heeft een onderzoek uitgevoerd naar „de niet-erkende en niet-bekende geneeswijzen in ons land”. Van hem kwam eind maart een boek in de handel, getiteld 'Geneeswijzen in Nederland'.

Van Dijk meent dat het wetsvoorstel van Hendriks in feite neerkomt op 'de opheffing van het artsenmonopolie'. Sinds 1865 mogen alleen afgestudeerde artsen de geneeskunde uitoefenen. Het wetsvoorstel van de staatssecretaris wil hierin verandering brengen en meer ruimte bieden, volgens hem, aan de zogenaamde 'onbevoegde genezers'.

De staatssecretaris gaat hierbij uit van het in 1975 door de staatscommissie-De Vreeze uitgebracht advies. Daarin staat onder meer 'Ook aan ongekwalificeerden zal het in beginsel niet verboden zijn het terrein van de individuele gezondheidszorg, voorzover niet aan gekwalificeerden voorbehouden, te betreden, onverminderd hun verantwoordelijkheid, ook strafrechtelijk voor de schade aan de gezondheid van de patiënt, die door hun optreden mocht worden veroorzaakt'.

Het voorstel geeft volgens hem 'meer ruimte aan de betrouwbare genezers. De situatie op dit moment is echter nog steeds, dat behandeling van een patiënt door een onbevoegde genezer een strafbaar feit is', aldus de arts Van Dijk.

„In het lichaam kijken”

HIJ SOMT DAN de 'vele groepen van onbevoegde genezers' in ons land op. Hij noemt daarbij magnetiseurs, kruidendokters, iriscopisten, pendelaars, gebedsgenezers, chiropracten, acupuncturisten, yoga therapeuten, medische astrologen 'en vele andere groepen'.

In zijn artikel gaat hij vooral op de magnetiseurs (strijkers, paranormaal beoefenaars, zoals hij ze noemt) in.

Zijn definitie van een paranormale genezer: 'iemand, die van mening is, dat hij/zij op paranormale wijze zieken kan genezen door een bepaalde — wetenschappelijk nog niet bewezen — vorm van energie op de patiënt over te dragen door middel van zijn/haar persoonlijke tussenkomst'. Sommigen zijn ook in staat een 'buitenzintuiglijke' diagnose te stellen', aldus dokter Van Dijk.

Dan komt hij tot de helderziendheid: waarbij vele genezers 'beelden zien met betrekking tot de patiënt. Soms gebeurt dit aan de hand van een 'inductor', een voorwerp dat aan die persoon toebehoort en dat de paragnost behulpzaam kan zijn bij het doen van zijn waarnemingen. Dan gaat hij nog wat verder in op de helderziendheid en komt tot de volgende uitspraak: 'de aura of menselijke straling geeft de genezers door haar samenstelling en kleur informatie omtrent karakter en gezondheidstoestand van de desbetreffende persoon'.

En: 'De helderzienden onder de genezers kunnen als het ware in het lichaam kijken. Sommigen zien naast het lichaam een tweede lichaam waarin zij de afwijkingen waarnemen. Zo zien zij bijvoorbeeld een ontstoken blindedarm, steengruis in de nieren, enzovoort. Een ervaren paragnost kan op deze manier vaak waardevol diagnostisch materiaal verzamelen. Op helderziende wijze kan de genezer verder een prognose van het verdere verloop van de ziekte geven'.

De afgestudeerde arts gaat dan over op het aspect 'heldervoelen', 'een zeer veelvuldig voorkomende eigenschap van paranormale genezers. Het betekent dat zij zich kunnen vereenzelvigen met de patiënt. Op deze manier voelen zij aan den lijve wat de patiënt mankeert'. Ook het 'helderruiken, helderhoren, helderweten' komen nog bij deze arts aan bod.

Het zogenaamde „zich opstellen”

HEEL SERIEUS VERKLAART hij: 'Vele genezers kunnen onder andere met de paranormale gevoeligheid van hun handen ziektehaarden opsporen in het lichaam. Zij voelen dan met hun handen precies waar de ziektehaard zit en hoe de toestand daar is. Sommigen van hen gebruiken een wichelroede als hulpmiddel'. Hij concludeert: 'De ene methode is veel minder bewust dan de andere. Maar steeds gebeurt er psychologisch iets overeenkomstigs: het zogenaamde 'zich opstellen'.

Ten aanzien van het 'strijken', volgens dokter Van Dijk's de meest voorkomende vorm van paranormale geneeskunst', constateert hij: 'Vele genezers ontwikkelen een geheel eigen stijl van werken op grond van hun intuïtie en ervaring. Niet alleen mensen reageren op deze geneeskunde, ook dieren en planten blijken de gunstige invloed van deze behandeling te ondergaan'.

De genezende magnetische kracht blijkt volgens hem ook in te werken op de materie: 'Water bijvoorbeeld, kan magnetisme opnemen en gedurende enkele dagen vasthouden. Ook om deze reden wordt later wel eens voor genezingsdoeleinden

gemagnetiseerd (voor in- en uitwendig gebruik), evenals watten'.

Dokter Van Dijk merkt verder ook „de geconcentreerd magnetische blik van de ogen van sommige genezers op en de genezing op afstand” wat hij een 'paranormale beïnvloeding waarbij de factor ruimte is uitgeschakeld' noemt.

Hij citeert onder andere het bekende boek van dr. L. F. Bakker („Kwakzalverij en het onbevoegd uitoefenen der geneeskunst”) en een onderzoek van E. Th. Cassee uit 1973 onder bewoners van de stad Utrecht. In dit laatste onderzoek bleek dat 57 procent van de ondervraagden „het goed vindt” dat er magnetiseurs zijn, 38 procent meent „dat we voor de gave die magnetiseurs hebben niet dankbaar genoeg kunnen zijn”, 37 procent acht magnetiseurs „een gevaar voor de maatschappij”. En 57 procent stond positief tegenover de paranormale geneeswijze, 38 procent daarvan was zelfs zeer positief.

„Niet genoeg”

Dokter Van Dijk — met die cijfers in het achterhoofd — tot slot wil 'niet voorbijgaan aan de kritiek die van de kant van de medici wordt aangevoerd. De bedenkingen zijn vaak reëel doch niet voldoende om de paranormale geneeskunde in de anonimiteit te laten verstikken'.

Ons commentaar op dit relaas van de jonge arts P. van Dijk, dat hij gedekt door zijn bevoegdheid de lezers van de Brabant Pers voorschotellet kan kort zijn: hij moet zich wat meer kritisch opstellen waar het de rijke verbeeldingskracht van alle mogelijke slag van onbevoegden betreft. „Heldervoelen”, -zien, en -horen — ja misschien wel helderruiken! — moge dan een eigenschap zijn die bij paranormale genezers toedicht, helderdenken had hem, arts P. van Dijk, kunnen bijstaan om wat duidelijker afstand te nemen van allerlei warrige fantasieën. De Vereniging tegen de Kwakzalverij beschikt over voldoende gegevens om hem op weg te helpen naar wetenschappelijk verantwoorde gezondheidszorg; blijkbaar heeft zijn artsenstudie daarin toch gefaald (red. MtdK).

Veel te veel sulfiet

DE CONSUMENTENBOND HEEFT het sulfiet-gehalte van voorverpakte geschilderde aardappelen onderzocht. Nu de aardappelen schreeuwend duur zijn, zal menig huisvrouw er eerder toe overgaan voorverpakte geschilderde aardappelen te kopen, die soms goedkoper zijn dan de ongeschilderde. Deze voorverpakte geschilderde aardappelen worden verkocht in warenhuizen, supermarkten, vrijwillige filiaalbedrijven en bij sommige groentehandelaren.

Om te voorkomen, dat deze aardappelen verkleuren, wordt sulfiet toegevoegd. De bond onderzocht veertien voorverpakte zakjes van verschillende herkomst en daar-

Waarom slikken vrouwen eigenlijk zoveel meer kalmerende middelen?

DRS. J. ORMEL, EEN socioloog uit Groningen heeft onlangs in het tijdschrift voor Sociale Geneeskunde een beschouwing gewijd aan medicijnen, die de geest beïnvloeden, zoals kalmerende middelen, middelen die depressie tegengaan, slaapmiddelen. Bij dit artikel over de psychofarmaca baseerde de socioloog zich op het onderzoek naar de medische consumptie, dat onder leiding stond van de in 1973 overleden lector aan de Rijksuniversiteit te Groningen, dr. J. L. Jessen.

Daaruit blijkt, dat ruim 10 pct van de Nederlandse bevolking psychofarmaca gebruikt. De vrouwen zijn daarbij verre in de meerderheid: 14,8 pct tegen 6,9 pct van de mannen. Het gebruik neemt na het 35ste jaar toe en daalt weer na het 65ste jaar. De piek ligt in de leeftijdscategorie van 55 tot 65 jaar (vrouwen 27,8 pct, mannen 12 pct).

Drs. Ormel stelde vast, dat het slikken van tranquillizers en slaapmiddelen niet alleen samenhangt met geslacht en leeftijd, maar onder meer ook met de houding tegenover werk, inwonersaantal van de plaats waar men woont (minder 'consumptie' in kleinere gemeenten), het al of niet buitenshuis werken van getrouwde vrouwen e.d.

Opvallend vond de onderzoeker, dat bij de getrouwde vrouwen van 35-45 jaar geen psychofarmacagebruiksters werden geteld onder degenen die een baan buitenshuis hadden, tegen 16,3 pct onder degenen die 'alleen maar' huisvrouw waren.

VEEL TE VEEL SULFIET VERVOLG VAN BLZ. 15

naast verse geschrapte aardappelen van de groenteboer; de laatste bleken geen sulfiet te bevatten.

De voorverpakte geschildte aardappelen bleken alle sulfiet te bevatten. In 12 van de 14 gevallen was dat meer dan de toelaatbaar geachte hoeveelheid van 50 mg per kilo. Het hoogste door de bond aangetroffen gehalte was zelfs 310 mg. De Consumentenbond acht het onbegrijpelijk, dat de overheid deze hoge percentages sulfiet toestaat. Sulfiet mag slechts in beperkte mate worden gebruikt; het remt de opname in het lichaam van het belangrijke vitamine B2 en kan de oorzaak zijn van hoofdpijnen.

In de andere leeftijdsgroepen verschilden deze twee categorieën niet zoveel. Bij de groep van 44-55 jaar was het beeld zelfs omgekeerd: 14,9 pct gebruiksters bij de huisvrouwen en 30 pct bij de vrouwen die buitenshuis werkten.

Geen verband kon drs. Ormel ontdekken tussen het gebruik van psychofarmaca en bijvoorbeeld burgerlijke staat, godsdienstige opvoeding, werkverband, woonomstandigheden en het aantal thuiswonende kinderen.

Cafébezoek en tranquillizer

IN HET ARTIKEL in het tijdschrift voor Sociale Geneeskunde gaat de heer Ormel verschillende veronderstellingen na over de oorzaken van het grotere gebruik van tranquillizers door vrouwen. Zo is wel opgemerkt, dat mannen minder psychofarmaca gebruiken dan vrouwen. Zij zouden meer mogelijkheden tot afreageren hebben door alcoholgebruik. Drinken en cafébezoek kunnen net als psychofarmaca worden gezien als een middel om je prettig en ontspannen te voelen. Wanneer maatschappelijke normen bepalen van welke uitlaatklep men gebruik mag maken, betekent dit voor vrouwen de tranquillizer en voor mannen de alcohol.

Een andere veronderstelling gaat uit van het verschil in verband met het geringere aantal levensfuncties van de vrouw in onze maatschappij. Compensatie van 'rolverlies' als de kinderen de deur uitgaan zou een verklaring kunnen vormen voor het stijgende gebruik na het 35ste jaar door niet buitenshuis werkende vrouwen. Dat daarentegen buitenshuis werkende vrouwen na hun 45ste weer meer slikken dan huisvrouwen moet dan een gevolg zijn van de voor deze leeftijdscategorie eigen problemen en spanningen door de combinatie huisvrouw-werkende vrouw.

Vrouwen klagen meer dan mannen. Zij mogen dat in onze cultuur ook. Zij zouden daardoor van de (doorgaans mannelijke) artsen meer psychofarmaca voorgeschreven krijgen dan mannen, niet omdat ze 'zieker' zijn, maar omdat ze onder gelijkwaardige omstandigheden meer klachten en symptomen uiten. Aldus weer een andere hypothese die drs. Ormel bespreekt. Ook legt men wel eens verband met de biologische verschillen tussen man

en vrouw (psychische klachten in de overgangsjaren etc.).

Voorschrijven door artsen

ER IS WEINIG bekend over de invloed van het voorschrijfgedrag van artsen op het gebruik van tranquillizers. Misschien hangt dit samen met eerder genoemde veronderstellingen. De arts kan (on)bewust verschillende normen hantieren voor mannen en vrouwen bij de diagnose van neurotisch gedrag. Drs. Ormel acht nader onderzoek nodig om de diverse veronderstellingen op hun geldigheid in de praktijk te beoordelen. Hij meent overigens dat ze wel worden ondersteund door het feit dat de verschillen tussen mannen en vrouwen zich pas na het 35ste jaar openbaren en dat de piek van het gebruik bij vrouwen tussen het 55ste en 65ste jaar ligt.

Op de vraag of psychofarmaca wel het effect hebben dat de farmaceutische industrie er aan toeschrijft kan men zonder grondig klinisch-farmacologisch onderzoek geen antwoord geven. Grondig onderzoek vergt ook de vraag of chronisch gebruik niet meer kwade gevolgen heeft dan goede.

Dat psychofarmaca de prikkels wegnemen tot het veranderen van problematische situaties, moet volgens drs. Ormel in principe op zijn juistheid worden nagegaan. Dat geldt overigens ook voor de bewering, dat artsen, wanneer ze meer tijd zouden hebben en over meer andere mogelijkheden zouden beschikken, minder zouden voorschrijven. Drs. Ormel is van oordeel, dat het gebruik van psychofarmaca alleen in het licht van zulke alternatieven kan worden beoordeeld. „Zijn betere alternatieven aanwezig, dan is het gebruik af te raden, zijn er echter geen betere alternatieven aanwezig dan dient men deze eerst te verwezenlijken voordat men de gebruikers en voorschrijvers van psychofarmaca beschuldigt van misbruik”.

Natuurgenezer: „sport-welzijn”

IN BEVERWIJK bestaat een werkgroep „sport-spel-welzijn”, die het aan deze mooie titel verplicht vond om eens een natuurgenezer in huis te halen. Het was de drogist en natuurgenezer De Boer uit Volendam, die in het buurthuis „Wijk aan Duin” de goëgemeente in een lezing de geneeskraft van kruiden moest duidelijk maken. Ook een sport, dit goochelen met het welzijn?

Bestuur van de Vereniging tegen de Kwakzalverij: A. P. N. de Groot, **Arts** te Hilversum, **Voorzitter**; Mevr. J. W. J. Vermeulen, Berkenrodestraat 23 te Haarlem, **Secretaresse**; L. Brest te Amsterdam, **Penningmeester**; Mr. J. E. Goudsmit, **Kantonrechter** b.d. te Haarlem; P. H. A. Poll, **Dierenarts** te Zeist; Mr. J. D. van den Berg, **Vice-President Arrondissements-Rechtbank** te Arnhem; J. E. Bouter, **Apotheker, Farmaceutisch Inspecteur van de Volksgezondheid** b.d., 't Harde; P. L. Stal, **Arts** te Hilversum; J. M. de Haas, **Tandarts** te Heemstede; Mej. Drs. P. H. van Marle, **Apotheker** te 's-Gravenhage; J. Noord te Amsterdam; Adviserend bestuurslid: S. Lelie, **Arts Geneeskundig inspecteur van de Volksgezondheid** in Zeeland, Middelburg.

Lidmaatschap van de Vereniging incl. Maandblad min. f 10,—; voor studerende f 2,50. Adres voor het opgeven van leden en abonné's: Oranjelaan 6, Hilversum. Penningmeester: L. Brest, Argonautenstraat 19a, Amsterdam-Zuid. Postgiro van de Vereniging 32237 te Amsterdam. Gem. Giro K 1672.